

KEKSA BEMORLARDA OLINADIGAN PROTEZLARGA MOSLASHISHI**Jumayev A.H.***Buxoro davlat tibbiyot institute*

Bemorlarni ortopedik reabilitatsiya qilishning asosiy vazifalaridan biri tishlarning yo'qligi ishlab chiqarilgan ortopediyaga moslashishdir tuzilmalar (Mikhailchenko A.V. va boshqalar, 2008; Danilina T.F. va boshqalar, 2015;32). Koshelev K.A., 2016). Bemorlarni funktsional reabilitatsiya qilish Tish protezlash qiyin ishdir (Grachev D.I., 2012; Koshelev K.A., 2016 yil; Pojilova E.V. va boshq., 2016).

Funktsional va tishlarning yo'qligi tufayli rivojlanadigan morfologik o'zgarishlar, tish tizimining barcha qismlariga ta'sir qiladi, bu qiyinchiliklarni tushuntiradi bemorlarni ortopedik reabilitatsiya qilish (Vinokur A.V., Ryzhova I.P., 2008). Adabiyot ma'lumotlariga ko'ra, bemorlarning 37 foizi moslashadi sifatsiz stomatologik tuzilmalar va 25% bemorlar moslashuv muammolari tufayli olinadigan protezlardan foydalanmaydi (Chirkova N.V., Komarova Yu.N., 2011). Polimorbidlik bilan birgalikda tanadagi involutiv jarayonlar funktsional va moslashish imkoniyatlarining torayishiga olib keladi va keng qamrovli reabilitatsiya, shu jumladan tibbiy, psixologik va ijtimoiy jihatlar (Abolmasov N.G. va boshqalar, 2007), bilan bemorning protezga ko'nikish jarayoni uzoqroq bo'ladi (Adaeva I.A., 2003; Abolmasov N.N. va boshqalar, 2010; Kovaleva I.A. va boshqalar, 2013; Pojilova E.V. va boshq., 2016).

Ortopedik konstruksiyalarga moslashish muammosi etarli ko'p qirrali va to'liq tushunilmaganligicha qolmoqda (Shemonaev V.I., 2012; Avdeev. E.N., 2014 yil; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Moslashuv sifatida ko'rish mumkin ga olib keladigan turli darajadagi adaptiv reaksiyalar majmuasi moslashuvning barqaror strukturaviy izini shakllantirish, uning mazmuni disharmoniyaga sabab bo'lgan omilga to'liq moslashishdir (Kutsenko A.G., 2006; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Moslashuv jarayonida ikkita o'zaro bog'liq komponentlar - psixologik va funktsional moslashuv. Psixologik moslashuv ko'proq labil, funktsionalga bog'liq markaziy asab tizimining faoliyati va yuqori asabiy faoliyat turi. Funktsional moslashish qiyinroq, chunki u talab qiladi yangisini hisobga olgan holda odatiy harakatlarni sezilarli darajada qayta qurish ortopedik dizayn.

Psixofiziologik qayta qurish davom etmoqda uzoq vaqt davomida va asabiy jarayonlarning tezligiga bog'liq (Radkevich A.A., Galonskiy V.G., 2009 yil; Kussevitskiy L.Ya., 2013 yil; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Olib tashlanadigan protez og'iz bo'shlig'i to'qimalari tomonidan begona jism sifatida qabul qilinadi va protezli bazisning shilliq qavatining nerv uchlarini bezovta qiladi, in natijada tuprikning ko'payishi, nutq funktsiyalarining buzilishi; chaynash va yutish. Protezga moslashish asta-sekin sodir bo'ladi va ifodalanadi nerv-mushak koordinatsiyasini rivojlantirish, buzilganlarni tiklash funktsiyalari, begona jismni sezishning yo'qolishi (Radkevich A.A., Galonskiy). V.G., 2009). Shala K.S. va boshqalar. (2017) funktsional boshlanishi davrini aniqladi

to'liq olinadigan protezlarga moslashish. Tadqiqotga 88 kishi kirdi yangi to'liq olinadigan protezlarni olgan bemorlar. In Keyingi tashriflar davomida qalinlik sezgirligi testi o'tkazildi. In olinadigan protezlardan foydalanishning 15-haftasigacha bo'lgan kuzatuv davri sezuvchanlik o'rtacha 88 mk dan 36 mk gacha kamaydi. Mualliflarga ko'ra tadqiqot, interokluziya qalinligi uchun sezgirlik chegarasi bo'lishi mumkin to'liq olinadiganga funktsional moslashuv ko'rsatkichi sifatida qaraladi protezlar.

Bemorning protezga odatlanishini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi begona jismning mavjudligiga tananing barcha reaksiyalarining yig'indisi. Og'iz bo'shlig'ining tanasi, organlari va to'qimalarining reaktivligi holatga bog'liq salomatlik, yosh, yuqori asabiy faoliyat turi, psixologik bemorning holati. Eng muhimi, psixologik moslashuv bemorni protez qilish - bemorning murakkab shartli refleks reaksiyolari yig'indisi; inson tuyg'ulari sohasiga mansubligi va darajasini belgilovchi protezlardan qoniqish (Milikevich V.Yu. va boshqalar, 1998; Mitin N.E., Kuryakina N.E., 1998 yil; Radkevich A.A., Galonskiy V.G., 2009). Ko'chma protezga moslashishning tugashi deb hisoblanadi turli vaqtlarda yuzaga keladigan kortikal inhibitsiyonning namoyon bo'lishi, o'rtacha 8 dan 33 kungacha o'zgarib turadi (Abolmasov N.N. va boshq., 2010). Kurlyandskiy V.Yu. (1962) olinadigan protezlarra moslashuvning uch bosqichini ajratib ko'rsatdi:

1) кўзғалиш bosqichi - protez тақилган кундан кuzatiladi va сўлак ажралишининг kuchayishi, diksiyaning buzilishi, chaynash samaradorligининг пасайиши, кучли қусиш рефлекси билан о'zini namoyon qiladi;

2) қisman тормозланиш bosqichi – протез ўрнатилганидан сўнг 1 kundan 5 kungacha bo'lgan davrda sodir bo'ladi, bu davrda nutq, samaradorlik chaynash, so'lak ajralishi kamayadi va қусиш рефлекси susayadi;

3) to'liq кўникиш bosqichi – протез ўрнатилганидан кейин 5кундан dan 33 kungacha bo'lgan davrda sodir bo'ladi

protez, bu bosqichda bemor protezni begona jism sifatida his qilishni to'xtatadi va protez yo'qligida noqulaylik his qiladi (Kopeikin V.N. va boshqalar, 2004; Trezubov V.N. va boshqalar, 2011; Kussevitskiy L.Ya., 2013). Ko'chma protezga moslashish davrining davomiyligi ko'plab omillarga bog'liq. omillar: protezning dizayni, uni ushlab turish usuli, mavjudligi / yo'qligog'riq hissi, chaynash bosimini uzatish usuli, vaqt, Tishlar olingan paytdan boshlab ularni almashtirish paytigacha o'tdi (Verxovskiyy A.E., 2015). Olib tashlanadigan ortopedik tuzilmalarga moslashish davri aniqlanadi va bemorning yoshi. Keksa bemorlarda, ayniqsa Kognitiv buzilishlari bo'lgan bemorlarga moslashish davri gacha ko'tarilishi mumkin bir necha oy, ba'zan esa sifatli moslashuv kuzatilmaydi. FROM yoshi bilan miya yarim korteksining inhibitiv ta'siri zaiflashadi subkortikal markazlar, kekxa odamlarda esa psixofiziologik jihat moslashish jarayonlarida muhim ahamiyat kasb etadi (Zholudev S.E., 2012; Grohotov I.O., Oreshaka O.V., 2015 yil; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Bemorlarning olinadigan protezlarga moslashishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi markaziy asab tizimining 35-

darajali funktsional holatini ko'rsatadi shaxsiy va vaziyatli tashvish. Ortopediyaning samaradorligi Reabilitatsiya nafaqat bemorlarning individual klinik va morfofunktsional xususiyatlariga, balki ularning psixo-emotsional xususiyatlariga ham bog'liq. holati, bemorlarning xarakteristik xususiyatlari (Burlai D.S., 2006; Petrov P.I. va boshqalar, 2012; A.K. Jordanashvili va boshqalar, 2014; Barkan I.Yu. va va boshqalar, 2015; Pojilova E.V. va boshq., 2016).

Hatto nisbatan o'xshash klinik vaziyatlar, shu jumladan morfofunktsional xususiyatlardentoalveolyar tizim va bemorlarning umumiy stomatologik holati, shuningdek protezning sifati, ularga moslashish jarayoni boshqacha davom etadi. dan ko'proq Ishlab chiqarilgan tuzilmalarga moslashishning buzilishi holatlarining 40% i bilan bog'liq emas ularning dizayn xususiyatlari va bajarilishi, va asosan tomonidan belgilanadi bemorning ruhiy holati (Istomina E.V., Abakarov S.I., 2007; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Adabiyotlarga ko'ra, quyidagi usullarni ajratish mumkin bemorning olinadigan protezga moslashish davri va ushlab turishni yaxshilash va protezni barqarorlashtirish:

- қолип materialini to'g'ri tanlash va қолип olish usuli;

- yuqori sifatli protez ishlab chiqarish;

- yopishtiruvchi preparatlardan foydalanish (Joludev S.E., 2005; Tsimbalistov A.V Mixaylova E.S., 2005 yil; Abolmasov N.G. va boshqalar, 2010; Avdeev E.N., 2014). Bemorlarni olinadigan protezlarga moslashtirish jarayonini optimallashtirish protezlardan foydalanish va farmakologik vositalar. Dori vositalaridan dolzarb dastur, ilovalar va og'izni antiseptik suyuqliklar bilan yuvish: gullarning infuzioni romashka, eman daraxtining qaynatmasi va boshqalar. Bu dorilar shilliq qavatlariga antiseptik va yallig'lanishga qarshi ta'sir ko'rsatadi og'iz bo'shlig'i va парадонт to'qimalarning qobiqlari (Kalivrajiyan E.S. va boshqalar, 2012; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Klinik va laboratoriya ko'rsatkichlarini yaxshilash protezli to'shak va og'iz bo'shlig'ining holati topikal qo'llash orqali targ'ib qilinadi ozon, bu odatda ortopedik davolash samaradorligini oshiradi olinadigan protezli bemorlar (Grohotov I.O., Oreshaka O.V., 2015; Pojilova E.V. va boshq., 2016).

Ortopediyaning orttirish Reabilitatsiya bemorlarning individual clinic va morfofunktsional xususiyatlariga, balki tadqiqot psixo-emotional xususiyatlariga ham bog'liq. holati, shaxsiy arakteristik xususiyatlari (Burlai D.S., 2006; Petrov P.I. va boshqalar, 2012; A.K. Jordanashvili va boshqalar, 2014 yil; Barkan I.Yu. va boshqalar, 2015; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Hatto shunga o'xshash klinika klinikasi, shu morfofunktsional rivojlanish dentoalveolyar tizim va bemorlar umumiy stomatologik holat, kasallik protezning sifati, ularga moslashish jarayoni boshqacha davom etadi. dan ko'proq Ishlab chiqarish ishlab chiqarish tuzilmalarga moslashishning ishtiroki 40% bilan bog'liq emas loyiha dizayn xususiyatlari va asoslari, va asosiy xususiyatlari Bemorning ruhiy holati (Istomina E.V., Abakarov S.I., 2007; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Adabiyotlarga ko'ra, usullarni tekshirish mumkin bemorning gan protezga moslashish davri va ushlab turishni yaxshilash va protezni yaxshilash:

- қолип materialini to'g'ri tanlash va қолип olish usuli;

- yuqori sifatli protez ishlab chiqarish;

- tiruvchi dorilardan yuboring (Jolyutuvchi dori-darmonlardan yuboring (J. S.E., 2005; Tsimbalistov A.V., Mixaylova E.S., 2005 yil; Abolmasov N.G. va boshqalar, 2010; Avdeev E.N., 2014). Bemorlarni ishlab chiqarishgan protezlarga moslashtirishni optimallashtirish protezlardan olib va farmakologik yordam. Doridan dasturiy dastur, amaliy vaog'izni antiseptik vositalar bilan yuvish: gullarning infuzioni romashka, eman daraxtining qaynatmasi va boshqalar. Bu mahsulotlar qavatlariga antiseptik va yallig'lanishga qarshi ta'sir ko'rsatadiog'iz bo'lganligi va парадонт to'g'ridan-to'g'ri tekshiruvlari (Kalivrayan E.S. va boshqalar, 2012; Pojilova E.V. va boshq., 2016).

Klinik va laboratoriya tekshiruvlarini yaxshilash protezli to'shak va og'iz bo'lishining holati topikal qo'llash orqali targ'ib qo'llash ozon, bu davolash ortopedik davolashni davolash oziq-ovqat protezli bemorlar (Grohotov I.O., Oreshaka O.V., 2015; Pojilova E.V. va boshq., 2016). Tishlari yo'qolgan bemorlarni ortopedik davolash samaradorligi Bu nafaqat davolovchi shifokor va stomatologning malakasiga bog'liq, moddiy va texnik jihozlar, balki yordam ko'rsatishning tanlangan tibbiy-psixologik taktikasidan (Amirxanov M.T. va boshqalar, 2003; hashmurina V.R. va boshqalar, 2007; Shogenova M.X., Arutyunov S.D., 2010; Avdeev E.N., 2014 yil; Arutyunov S.D. va boshq., 2014). Bemorlarni reabilitatsiya qilish davrida tabiati, individualligi haqidagi ma'lumotlarni ham hisobga olish kerak xususiyatlar, bemorlarda yoshga bog'liq o'zgarishlar va ular bilan birga kasalliklar (Gilmanova N.S., 2007; Istomina E.V., Abakarov S.I., 2007; Arutyunov S.D. va boshq., 2014). Arutyunov S.D. va boshqalar. (2014) tadqiqot o'tkazdi, unda asosiy gipoteza sub'ektiv qoniqish degan fikr edi tishlari to'liq bo'lmagan keksa bemorlarni stomatologik davolash; olinadigan qatlamli protezlarga muhtoj bo'lib, ko'proq darajada bog'liq davolovchi shifokorning samarali tibbiy va psixologik tanlash qobiliyati davolash taktikasi.

Tadqiqotga 118 bemor bo'lingan ikki guruhga bo'linadi: eksperimental (60 bemor) va nazorat (58 bemorlar). Eksperimental guruh o'tkazilgan shifokorlar tomonidan davolandi ijtimoiy-psixologik trening va yosh haqida ma'ruza mashg'ulotlari qariyalarning xususiyatlari. Bemorlarga 5 marta tashrif buyurilgan. olinadigan laminar protezlar bilan davolash bosqichlariga to'g'ri keldi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ko'rsatkichlar aniqlandi oxirida eksperimental guruhdagi bemorlarning hissiy holati har bir qabul qilish nazoratga qaraganda doimiy ravishda yuqori. Bu ko'rsatkichlar davolash paytida ikkala guruhda ham yaxshilandi, mualliflar bunga bog'liqshifokorga bo'lgan ishonchni oshirish.

Biroq, davomida oxirgi eslatmada bemorlarning yangi protezga moslashuvini tekshirish, hissiy ko'rsatkichlar Ikkala guruhdagi bemorlarning ahvoli olinadigan protez sifatida yomonlashdi ko'nikish uchun vaqt kerak: eksperimental guruhda hissiy holat biroz pasaydi va nazoratda - uning darajasi keskin tushib ketdi. Ikkala guruhdagi bemorlarni davolash darajasi bir xil bo'lishiga qaramay, eksperimental guruhdagi bemorlarni davolashdan qoniqish hosil bo'ldi mualliflar to'g'ri bog'lagan nazorat

guruhiga qaraganda sezilarli darajada yuqori davolashning tanlangan tibbiy va psixologik taktikasi. Ijobiy yoki salbiy natija Ortopedik davolash quyidagi omillarga qarab ko'rib chiqiladi: bemor tomonidan protezlarni sub'ektiv baholash; saqlanish darajasi va protezlarni barqarorlashtirish; ularni qurishda estetik me'yorlarga rioya qilish; nutq sofligi; turli xil ovqatlarni iste'mol qilish imkoniyati (Abolmasov N.N. va boshqalar, 2010; Koshelev K.A., 2016 yil; Uçtashli S. va boshqalar, 1997; Korunoska-Stevkovska V. va boshqalar, 2017).

Protezdin foydalanish va bemorning ortopediyadan qoniqishi Reabilitatsiya to'g'ridan-to'g'ri protezlarni ushlab turish sifatiga bog'liq (Fenlon M.R. et al., 2008). Protezni yaxshi ushlab turish va barqarorlashtirish uchun bu kerak Protez to'shakning butun maydonini qolimpda ishonchli tarzda aks ettiring. Biroz morfologik xususiyatlar ishlab chiqarishning murakkabligini oshirishi mumkin to'liq olinadigan protez. Alveolyar tizmaning qattiq atrofiyasi jiddiy muammoni ifodalaydi. Ridge atrofiyasi keyin boshlanadi tish chiqarish, eski bemorning uzoq vaqt kiyishi bilan og'irlashadi tuzatilmagan protezlar.

Alveolyar suyakning markazdan qochma rezorbsiyasi pastki jag'da va yuqori jag'da markazlashtiruvchi qator hosil qiladi to'g'ri okklyuzionni olishda qiyinchiliklar. Jiddiy atrofiya bilan alveolyar suyak katta hajmdagi harakatchan yumshoq to'qimalarga ega bo'lishi mumkin, osilgan taroq, bu nafaqat qabul qilishda xalaqit beradi yuqori sifatli qolimp, balki protezdin foydalanganda ham (Pietrokovskiy J. va boshq., 2007; Andrey O.C. va boshq., 2016). Ushbu to'qimalarning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin tishlarni olib tashlash, shuningdek, eski protezlarni kiyish (Karnam S. va boshq., 2015; Andrey O.C. va boshq., 2016). ikkala guruhdagi bemorlarni davolash darajasi bir xil bo'lishiga qaramay eksperimental guruhdagi bemorlarni davolashdan qoniqish hosil bo'ldi

Hayot sifati бу, ko'p sonli omillar ta'sir qilishi mumkin бўлган ko'p qirrali tushunchadir. Bu omillardan biri Og'iz bo'shlig'i salomatligidir.(Teixeira M.F.N. va boshq., 2015). Og'iz bo'shlig'i salomatligi keksa odamlar an'anaviy ravishda epidemiologlar tomonidan клиник норматив ўлчовлари билан baholanadi,масалан тишларнинг йўқотилиши. Biroq, bunday an'anaviy yondashuv og'iz bo'shlig'i salomatligi muammolarini insonning hayoti, psixologik va ijtimoiy farovonligi haqida ta'sirini hisobga olmaydi. (Locker D., Allen F., 2007; Rebelo M.A.B. va boshqalar, 2016). Ҳаёт сифати og'iz bo'shlig'i salomatligi bilan bog'liqдир. Hayot sifati, (Oral Health-Related Quality Of Life, OHRQoL) бу кўп ўлчовли концепциядир,яъни og'iz bo'shlig'i salomatligi yoki og'iz kasalliklarining hayotiy faoliyati, farovonlik va inson hayotining umumiy sifatiga таъсир этувчи ko'p o'lchovli tushunchadir (Locker D.,1988 yil; Masood M. va boshqalar, 2014; Masood M. va boshqalar, 2017). keksa odamlarda og'iz bo'shlig'i salomatligi Klinik ko'rsatkichlar va hayot sifati o'rtasidagi bog'liqlik to'liq o'rganilmagan. Bir qator mualliflarning fikriga ko'ra, OHRQoL stomatologga muntazam tashriflar ijtimoiy-iqtisodiy holati bilan bog'liq (Zaitsu T. va boshq., 2011;Li I.C. va boshqalar, 2012; Xsu K.J. va boshqalar, 2014; Yen Y.Y. va boshq., 2015)

Ko'p sonli soғlom tishlarning mavjudligi va тиш қаторларида нуқсонlarning yo'qligi tishlash OHRQoL ga eng oqilona ta'sir ko'rsatadi, аксинча chirigan tishlarning mavjudligi, тиш қаторларида нуқсонларнинг бўлиши hayot sifatiga ta'siri аксинча бўлади (Erić J. va boshq., 2012; Rebelo M.A.B. va boshqalar, 2016; Alzarea B.K., 2017). учун tish қаторлари нуқсонларини даволашда ишлатиладиган ортопедик протезлар Qariyalarda og'iz bo'shlig'i salomatligi komponentlaridan biri sifatida qaralishi mumkin (Steele J.G. va boshq., 2004; Alzarea B.K., 2017). Olinadigan protezlardan фойдаланадиган keksa odamlar hayot sifatiga фойдаланадиган protezlarning holati ta'siri mavjud; protezlardan qoniqish, protezning фиксациясининг ёмонлиги; og'iz bo'shlig'ida og'riq va shilliq qavatning shikastlanishi, қўланса хид келиши, ксеростомия (Zaitsu T. va boshq., 2011; Komagamine Y. va boshq., 2012; Yen Y.Y. va boshq., 2015). Demografik va ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar hayot sifatiga, og'iz bo'shlig'i salomatligiga, ta'sir qilishi mumkin: bir qator ilmiy nashrlar keksalarda ijtimoiy mavqei OHRQoL o'rtasidagi bevosita bog'liqlikni qayd etadi. (Fuentes-Garcia A. va boshq., 2013; Rebelo M.A.B. va boshq., 2016).

Bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, pastroq ijtimoiy-iqtisodiy ahvolga ega bo'lgan odamlar og'iz bo'shlig'i sog'lig'i yomonlashgan klinik va sub'ektiv ko'rsatkichlar bilan belgilanadi (Tsakos G. et al., 2011; Elani H.V. va boshqalar, 2012; Guarnizo-Herrenyo C.C. va boshq., 2014). Oilaviy holat ham salomatlik va yaqindan muhim belgilovchi ruhiy holat bilan bog'liq hisoblanadi: turmush qurganlarda yolg'iz odamlarga qaraganda ruhiy tushkunlik, tashvish, psixologik stress pastroq кўрсаткичга ega (Waldron I. va boshqalar, 2012). Og'iz bo'shlig'i salomatligi muammolari va ijtimoiy-iqtisodiy va geografik nomutanosiblik o'rtasidagi bog'liqlik shuni ko'rsatadi individual darajada va darajasida faoliyat ko'rsatuvchi salbiy omillar odamlarning hayoti kamroq qulay og'zaki profil bilan bog'liq (Cohen-Carneiro F. va boshqalar, 2011; Gabardo M.C.L. va boshqalar, 2015).

Xoreva O.O. va boshqalar. (2014) so'rovnomasi asosida tadqiqot o'tkazdi keksalik muassasalaridan 1516 nafar fuqaroning stomatologik salomatligi ijtimoiy himoya. Respondentlarning aksariyati o'zlarining ahvolini baholaydilar sog'lig'i yaxshi va qoniqarli, har to'rtinchi (25,3%) baholangan uning sog'lig'i yomon. Mualliflarning natijalariga ko'ra, og'iz bo'shlig'ining qoniqarsiz holati hayot sifatini keskin pasaytiradi keksa fuqarolar. yashovchi respondentlarning 66,3 foizi uchun ijtimoiy himoya muassasalari, og'iz bo'shlig'ining holati sabab bo'ladi psixologik noqulaylik. Geriatrik tibbiyotning ko'plab maqsadlaridan biri keksa odamlar og'iz bo'shlig'i salomatligi muammolarining kundalik hayotga ta'siri, shu jumladan ularning hayot sifatiga ta'sirini aniqlashdir (Gabardo M.C.L. 2015). Og'iz bo'shlig'ining holatini baholash usullarini ishlab chiqish va ilmiy bilimlarni takomillashtirish geriatrik stomatologiyada muhim ahamiyatga ega.

Ushbu sohaning klinik yordamning bir tarmog'i sifatida rivojlanishi masalalarni tushunishni ko'rsatish qobiliyatiga qisman bog'liq keksa ёшдаги odamlar va ularni hal

qilish yo'llari (Kundapur V. va boshq., 2017). Sifatni baholash bo'yicha eng keng tarqalgan anketalardan biri stomatologik bemorlarning hayoti va kundalik faoliyati OHIP (Oral Health Impact Profile) so'rovnomasidir (Preciado A. va boshq., 2012; Kardoso R.G. va boshqalar, 2016; Alzarea B.K., 2017). 1994 yilda Slade G.D., Spenser A.J. yettita kontseptualni o'z ichiga olgan OHIP-49 so'rovnomasini topshirdi tuzilgan o'lchovlar ("funktional cheklash", "jismoniy og'riq", "psixologik noqulaylik", "jismoniy nogironlik", "psixologik nogironlik" va "jismoniy nogironlik"); Og'iz bo'shlig'i salomatligining nazariy modeliga asoslangan D. Locker (Locker D., 1988; Perea C. va boshqalar, 2013).

Ushbu anketa keng tarqalgan o'zi etarlicha ishonchli va ishonchli, lekin juda ko'p savollar klinik sinovlarda, klinik foydalanishni cheklashi mumkin amaliyot va so'rovlar (Awad M. va boshq., 2008; Perea C. va boshq., 2013) Bog'langan hayot sifatini baholash uchun o'lchov shkalalarini tanlashda og'iz sog'lig'i bilan, katta foyda bilan qariyalarda qisqa anketalarga ega (Hebling E., Pereira A.C., 2007). 1997 yilda Slade G.D. bir xil o'lchov parametrlari bilan qisqa shaklni taqdim etdi, 14 ta savoldan iborat (OHIP-14). Har bir savol uchun beshta variant mavjud. javob: "hech qachon" (0 ball), "deyarli hech qachon" (1 ball), "ba'zan" (2 ball). ball), "juda tez-tez" (3 ball) va "juda tez-tez" (4 ball). Umumiy ball

0 dan 56 ballgacha bo'lishi mumkin, ya'ni umumiy ball qancha past bo'lsa, shuncha kam og'iz bo'shlig'ining holati respondentning hayot sifatiga ta'sir qiladi va uning qoniqish va farovonligi qanchalik katta (Perea C. va boshq., 2013). OHIP OHIP-Edent so'rovnomasi ishlab chiqildi va o'zgartirildi, moslashtirildi ayniqsa, to'liq olinadigan protezlardan foydalanadigan bemorlar uchun. Bu Anketaning o'zgarishi 7 ta bo'linga bo'lingan 19 ta savoldan iborat: jismoniy nogironlik, ijtimoiy nogironlik, psixologik nogironlik, jismoniy nogironlik, psixologik noqulaylik, og'riq va funktsional cheklash. Har bir savol uchun uchtadan. mumkin bo'lgan javoblar: hech qachon (0 ball), ba'zan (1 ball), deyarli har doim (2 ball). ball).

Ushbu anketaning umumiy balli 0 dan 38 ballgacha o'zgarib turadi: qanchalik baland xulosa, og'iz bo'shlig'i sog'lig'ining farovonlikka ta'siri qanchalik katta va hayot sifati, pasayish bemorning qoniqishi (Kardoso R.G. va boshqalar, 2016). Motallebnejad M. va boshqalar. (2015) hayot sifatini baholadi 300 nafar keksa bemorlarda (183 erkak va 117) OHIP-14 so'rovnomasi asosida ayollar). Bemorlarning o'rtacha yoshi $71,4 \pm 5,6$ yoshni tashkil etdi. Orasida Tadqiqotga kiritilgan bemorlarning 41 nafari qisman olinadigan protez taqgan, 36 nafari shartli olinadigan protezlar, 139 ta to'liq olinadigan protezlar. Natijalarga ko'raklinik tekshiruv 128 bemor (90,8%) talab qilinadi paradont davolash, 55 (39%) endodontik davolash, 60 (42,6%) jarrohlik davolash, 107 (75,9%) ortopedik davolash. 142 bemorda tishlarning to'liq yo'qligi aniqlangan, 3 bemor esa foydalanmagan ortopedik tuzilmalar yo'q. O'rtacha umumiy qiymat edi $22,4 \pm 8,2$ ball. Qismida eng yuqori ko'rsatkichlar qayd etilgan psixologik noqulaylik. O'rtacha umumiy OHIP-14 dyuymortopedik tuzilmalari bo'lgan bemorlarga qaraganda ancha past edi ortopedik rehabilitatsiyadan o'tmagan bemorlar.

Qisman tishsiz bemorlarda so'rov natijalari yuqoriroq bo'lgan tishlarning to'liq yo'qligi bo'lgan bemorlarda. Ko'rikdan o'tgan bemorlar yomonlashuvi tufayli tish davolash zarur og'iz, sog'liq bilan bog'liq turmush darajasi pastroq edi og'iz bo'shlig'i. Perea C. va boshqalar. (2013) og'iz bo'shlig'i salomatligiga ta'sirini baholadi to'liq olinadigan protezlardan foydalanadigan bemorlarning hayot sifati. Anketaning o'ziga 7 ta bo'limga bo'lingan 19 ta savoldan iborat: jismoniy nogironlik, ijtimoiy nogironlik, jismoniy jismoniy, jismoniy, jismoniy noqulaylik, og'riq va funktsiyonal cheklash. Har bir savol uchun uchta javob: hech qachon (0 ball), ba'zan (1 ball), har doim (2 ball). to'p).

Ush anketaning umumiy balli 0 dan 38 ballgacha o'zgarib turadi: baland joriy, og'iz bo'shligi sog'lig'ining farovonlikka ta'siri katta va hayot sifati, pasayish bemorning qoniqishi (Kardoso R.G. va boshqalar, 2016). Motallebnejad M. va boshqalar. (2015) hayot sifatini baholadi 300 nafar keksa bemorlarda (183 erkak va 117) OHIP-14 so'rovnomasi asosida ayollar). Bemorlarning o'rtacha yoshi $71,4 \pm 5,6$ yoshini tashkil qildi. Orasida shifokorga bemorlarning 41 nafari qisman olinadigan protez taqan, 36 nafari shartli mahsulot 13 protezlar, 99 ta to'liq mahsulot protezlar. Natijalarga ko'ra klinik 128 bemor (90.8%) talab paradont davolash, 55 (39%) endodontik davolash, 60 (42,6%) davolash davolash, 107 (75,9%) ortopedik davolash. 142 bemorda tishlarning to'liq yo'qligi aniqlangan, 3 bemor esa davolanmagan ortopedik tuzilmalar yo'q. O'rtacha qiymat edi $22,4 \pm 8,2$ to'p. Qismida eng yuqori ko'rsatkichlar qayd etilgan tibbiy zararlik. O'rtacha umumiy OHIP-14 duym ortoped tuzilmalari bo'lgan bemorlarga nisbatan ancha past edi ortopedik rehabilitatsiyadan o'tmagan bemorlar. Qisman tishsiz bemorlarda so'rov yuqoriroq bo'lgan tishlarning toliq yo'qligi bo'lgan bemorlarda. Ko'rikdan o'tgan bemorlar lashuvi tufayli tish davolash zarur og'iz, sog'liq bilan bog'liq turmush darajasi pastroq edi og'iz bo'lganligi. Perea C. va boshqalar. (2013) og'iz bo'lgan bozorga ta'sirini baholadi to'liq protezlardan xodimlarning hayot sifati.

LITERATURE:

1. Akbarov, A. N., & Jumaev, A. K. (2019). The choice of materials depending on the topography of partial dentition defects. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 9(12), 46-49.
2. Akbarov, A. N., & Jumayev, A. (2020). Hygienic condition of prostheses in patients with partially removable dental prostheses. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 14351-14357.
3. Aliev N.H. Clinical and functional methods of assessment and diagnosis of the pathological condition of the temporomandibular joint // *Тиббиётда янги кун – Бухоро*, 1(33) 2021. Январь-Март. 375-380 бет.

4. Alimova N. P. Anthropometric parameters of the head and maxillofacial region in children with adenoids //International Engineering Journal for Research & Development. – 2020. – T. 5. – №. ISCCPCD. – C. 2-2.
5. Alimova N.P. Anthropometric Parameters and Facial Analysis in Adolescents// International Research Development and Scientific Excellence in Academic Life /2021/85-86
6. Baymuradov Ravshan Radjabovich, & Teshayev Shukhrat Jumayevich. (2021). Characteristics of Anatomical Parameters of Rat Testes in Normal Conditions and Under Irradiation in the Age Aspect. International Journal of Trend in Scientific Research and Development, March, 106-108.
7. Baymuradov, R. R. (2020). Teshayev Sh. J. Morphological parameters of rat testes in normal and under the influence of chronic radiation disease. American Journal of Medicine and Medical Sciences.-2020.-10 (1)-P, 9-12.
8. Kamalova, S. M. (2021, January). Changes in the parameters of the physical development of 9-year-old children with scoliosis. In Archive of Conferences (pp. 5-6).
9. Kamalova, S. M., & Teshayev, S. J. Comparative Characteristics of Morphometric Parameters of Children with Scoliosis. measurements, 14, 15
10. Khabilov, N. L., & Nusratov, U. G. (2019). Features dental care for patients with type 2 type depending on disturbance of Kidney function. Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR), 8(10), 18-24.
11. Muzaffarovna, K. S. (2021). Morphometric changes in the parameters of physical development of children with scoliosis. Academicia: an international multidisciplinary research journal, 11(2), 359-361.
12. Nigora, A. (2021). Morphofunctional properties of the thymus and changes in the effect of biostimulants in radiation sickness. Zhamiyatvainnovatsionalar Special Issue-3, 2181-1415.
13. Nusratov, U. G. (2020). Analysis of oral health and quality of life of groups of patients with type 2 diabetes and chronic kidney disease. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology, 17(6), 14385-14393.
14. Zhumaev, A. K. (2020). Partial defects of dental rows results of the questionnaire and clinical assessment of the condition of removable prostheses. Middle European Scientific Bulletin, 6, 94-97.
15. Zhumaev, A. K. Of Partial Defects of the Dental Rows of Dynamic Study of the State of the Mucosa of the Oral Cavity in the New Conditions of Functioning. International Journal on Integrated Education, 3(12), 61-63.
16. Асадова, Н. (2021). Морфофункциональные свойства тимуса и изменение при лучевой болезни под воздействием биостимулятора. Общество и инновации, 2(3/S), 486-493.
17. Асадова, Н.К. (2021). Морфофункциональные изменения тимуса под влиянием различных факторов внешней среды. Барқарорлик ва Етакчи Тадқиқотлар онлайн илмий журнали, 1 (6), 762-773.

18. Баймурадов, Р. (2021). Анатомические и физические параметры развития крыс и их семенников после облучения. *Общество и инновации*, 2(2/S), 504-509.
19. Баймурадов, Р. Р. (2021). Морфофункциональное состояние семенников при остром и хроническом радиационного облучении (обзор литературы). *Биология и интегративная медицина*, (4 (51)), 4-23.
20. К. С., О. (2022). Возрастное Развитие Верхнечелюстной Пазухи В Постнатальном Онтогенезе (Обзор Литературы). *Центральноазиатский журнал медицинских и естественных наук*, 3 (1), 143-149.
21. Кристина Ополовникова, Елена Харибова Сравнительная возрастная характеристика околоносовых пазух в постнатальном онтогенезе (обзор литературы) // ОИИ. 2021. №6/S. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sravnitel'naya-vozhrastnaya-harakteristika-okolonosovyh-pazuh-v-postnatalnom-ontogeneze-obzor-literatury> (дата обращения: 17.09.2022).
22. Kamolov, K. Y. (2022). Morphological features of the lung in alcoholism. *European journal of modern medicine and practice*, 2(3), 12-15.
23. H.Yo. Kamolov. (2022). Morphological features of the lung and bronchial tree in chronic alcoholism . *World Scientific Research Journal*, 2(2), 179-184.
24. Izatilloevna, I. M. (2022). Influence of Rhythmic Gymnastics on Morphopometric Parameters of Athletes. *Miasto Przyszłości*, 24, 190-192.
25. Izatilloevna, I. M. (2021, July). Physical development of girls in rhythmic gymnastics. In *Euro-Asia Conferences* (pp. 121-125).
26. Sobirovna, A. Z. (2022). Anthropometric Changes in the Cranial Region in Children of the Second Period of Childhood with Diabetes Mellitus. *Miasto Przyszłości*, 24, 85-87.
27. Шухратовна, А.С. (2021). Медико-психологический подход в разработке ранней диагностики и лечения перекрестного прикуса у детей. *Евразийский научный вестник*, 3, 31-36.
28. Azimova, S. S., Saidov, A. A., & Ibragimov, F. I. (2021). Medical and Psychological Approach in the Early Diagnosis and Treatment of Cutaneous Bite in Children. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 16137-16142.
29. Muxiddinovna, I. M. (2022). Impact of energy drinks and their combination with alcohol to the rats metabolism. *Gospodarka i Innowacje*, 22, 544-549.
30. Mukhiddinovna, I. M. (2022). Effects of chronic consumption of energy drinks on liver and kidney of experimental rats. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 2(4), 6-11.
31. Saidova, S. Y. (2021). Revealing echocardiographic and anthropometric changes in children from birth to 3 years old with congenital heart defects. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(9), 1071-1075.

32. Huseynovna, H. G., & Uzbekistan, B. 4. Morphological characteristics of rat's kidney under conditions of experimental severe craniocerebral injury. 18. Comparative Analysis of Phraseological units with the Components of "Head" And "Hand" in the English and Uzbek Languages. Abdivaitova Sevarakhon.

33. Farxodovna, X. M. (2022). Comparative Analysis of the Morphofunctional State of the Fetoplacental System in Obese Pregnant Women. International journal of health systems and medical sciences, 1(5), 27-30.

34. Farxodovna, X. M. (2022). Morphological Features of the Structure of the Fetoplacental System in Pregnant Women against the Background of Obesity. Research Journal of Trauma and Disability Studies, 1(9), 100-104.

35. Хаятова, М. Ф., & Тешаев, Ш. Ж. (2020). Морфологические особенности строения околоплодных оболочек у беременных на фоне ожирения. Новый день в медицине, (1)100-104.

36. Хаятова, М. Ф. (2022). Осложнения беременности и родов у женщин с ожирением. Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 2(12), 646-651.